CATEVA OBSERVAȚIUNI
ASUPRA
INDATORIRILOR MILITARE ALE CNEJILOR
ȘI
BOIERILOR MOLDOVENI
IN SECOLUL XIV ȘI XV

DE
I. BOGDAN
Membru al Academiei Române.

Ședința dela 27 Martie 1907.

Studiind, în ultimul timp, mai deaproape trei documente referitoare la istoria Galiției și Moldovei în sec. XIV și XV, am ajuns la câtevă concluziuni asupra atribuțiunilor militare ale cnejilor și boierilor moldoveni, care cred că merită să fie supuse discuțiunii. Două din aceste documente erau cunoscute, au rămas însă neutilizate de istoricii noștri. Al treilea este inedit și se păstrează în Arhivul Ministeriului de externe din Moscva, unde l-am copiat la 1889, după ce apăruseră «Materialele pentru istoria raporturilor reciproce dintre Rusia, Polonia, Moldova, Țara-Românească și Turcia» ale lui V. A. Uljanickij, în cari el nu se găsește (1).

Documentele despre cari e vorba sunt următoarele: *a)* donațiunea dela 1378 a principelui Vladislav de Oppeln (rus. Opolje) către cneazul Ladomir Moldoveanul; *b)* donațiunea dela 1424 a principelui de Cernigov Șvidrigailo către cneazul Vlad Dragosinovici; *c)* zapisul dat între anii 1433—1443 de Iliaș, Voevodul Moldovei, unor mercenari

---

(1) *Materialy dlja istorii vzaimnych otnošenij Rossii, Polši, Moldavii, Valachii i Turcii*, Moskva 1887.—Negăsindu-se acì, documentul acesta n'a intrat nici în colecția Hurmuzaki.

ruşi din Litvania, chemaţi în slujba lui. Textele originale sunt toate în limba veche rusească. Voiu da întâiu traducerea lor şi voiu adăogâ apoi reflexiunile ce ele mi-au sugerat.

I.

Bohuria, 26—31 Dechemvrie 1378.

In numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh, amin. Din mila lui Dumnezeu noi cneazul Volodislav, domn al ţerii Opoliei şi al ţerii Velunului (1) şi al ţerii Ruseşti (2) şi moştenitor veşnic al acestor ţeri, de sine stăpânitor, mare cneaz, din a noastră bună voinţă şi din al nostru bun gând, am făcut aceasta uitându-ne la credincioasa noastră slugă, căruia îi zice pe nume Ladomir Moldoveanul şi carele ne-a slujit cu credinţă şi ne va mai sluji încă, şi pentru această credincioasă a lui slujbă i-am dăruit Câmpul Godle (3), care se află mai bine de o milă dela Bohuria (4). Acest câmp e pustie şi are apa Ternavei (5) de amândouă părţile, până la obârşia acelei ape, şi toate câmpurile câte sunt pe apa aceea şi tot ce e pustie domnească, de amândouă părţile, şi din Bohuria pădurile şi stejerişurile, şi din ţinutul Iaroslavului pustia, pădurea şi stejerişurile şi câmpurile, câte se ţin acolo de acea pustie domnească. Toate acestea i le-am dăruit lui Ladomir, ca să-şi facă sat după dreptul moldovenesc. Şi i le-am dat pe veci, lui şi copiilor lui, cu tot cuprinsul şi cu toate graniţele, câte din veac se ţin de acea pustie, şi din Bohuria şi din pustia Iaroslavului, cu pământul şi cu pădurile şi cu stejerişurile şi cu fânaţele şi cu apele şi cu bălţile şi cu loviştele şi cu toate foloasele ce le poate aveà acum, volnic fiind să le vânză, volnic să le schimbe cu orice om bun de seama lui şi cu voia domnească. Iar pentru aceasta are să slujească cneazului cu trei suliţaşi. Iar făcându-şi sat, are să dea la visteria cneazului pe fiecare an şi de fiecare ţăran câte doi groşi mari. Şi spre aceasta am dat cartea noastră şi am acăţat pecetea măritei noastre cnejii. Şi la aceasta au fost martori: pan Sudivoi, starostele de Cracovia, pan Andriiaş, starostele Rusiei, pan Şof marşalcul, pan Cliavco, pan Micşic fiul lui Indrih, pan Martin Liutcovschii. Şi cartea s'a dat în Bohuria, la anul o mie trei sute şaptezeci şi opt, după naşterea Domnului. Şi a scris-o pisarul domnesc Costico Bolestraşiţchii. In veci, amin.

(1) Ruseşte Velun sau Volyn, Volinia.

(2) Se înţelege al Galiţiei.

(3) Pe acest câmp există astăzi două sate cu numele *Hadle*, în apropiere de Dubiecko.

(4) Astăzi *Bachorz*, un sat rusesc lângă cele două Hadle, în districtul judecătoresc Dubiecko din Galiţia.

(5) Astăzi *Tarnawka*. Pe vechiul teritoriu al Câmpului Godle se află şi un sat cu acest nume. Cf. *Akta grodzkie i ziemskie*, VII, p. 23.

II.

Sniatin, 31 August 1424.

În numele lui Dumnezeu, amin. Lucrurile cari se întâmplă în timp, ca să nu treacă cu timpurile cari trec, se cuvine să ajungă la cunoștința viitorimii și să fie întărite prin veșnicia cărților. De aceea noi Șvitrigailo, cu alt nume Boleslav, din mila lui Dumnezeu cneaz al Cernigovului și al altor țeri, dăm de știre cu această carte a noastră tuturor oamenilor buni, celor de acum și celor viitori, cari vor ceti sau vor auzi această carte și cărora le va fi de trebuință, că văzând credincioasa slujbă a credincioasei noastre slugi cu numele Maxim, zis și Vlad Dragosinovici, care ne-a slujit cu credință și are să ne mai slujească, îi dăm și i-am dat pe apa Râbniței (1), în ținutul Sniatinului, satul cu numele Cosovo (2), împreună cu mânăstirea (3), iar pe apa Ceremușului două poieni, Berezovo și Jabie (4). Și i-am dat, lui și copiilor lui și nepoților lui și urmașilor lui, acel de mai sus zis sat, cu toate foloasele ce din vechime se țin de el, în tot cuprinsul granițelor lui, însemnate în lungime și în lățime și de jur împrejur: dela Roznov (5) drept peste câmp până la gura Volovului și până la gura Hodosovului (6), pe culmea Voluiței (7) în sus, pe lângă stejeriș, până la capătul de jos al stejerișului, spre obârșia Voluiței tot pe culme și până la prisacă, apoi drept peste culme la cărări (8) și tot pe culme dela Piestân (9) spre obârșia Voluiței (10). Și astfel i-l dăm și i l-am dat: cu mo-

(1) *Rybnica* din Galiția, spre nord de Ceremuș, afluent al Prutului.

(2) Astăzi sunt două localități cu acest nume: *Kosov* (polonește Kossów) și *Kosov stary* (Cosovul vechiu), spre nord-vest de Kuty. E vorba probabil de al doilea.

(3) Dela aceasta se trage satul *Manastersko*, în apropierea Cosovului.

(4) Astăzi două sate pe Ceremușul negru, cu populație de Huțuli; v. Golovackij, *Naukovyj Sbornik*, II (1866), p. 54.

(5) Astăzi *Roznów*, sat pe Rybnica, lângă Nowosielica.

(6) Astăzi *Chodosów*, un câmp și o pădure în satul Kobaki, lângă Kossów; v. indexul la vol. I din *Archivum ks. Sanguszków*.

(7) *Wolica*, afluent al Rybnicei. — Am tradus cu „culme“ cuvântul malorosian шкчина care se găsește foarte des și în documentele vechi moldovenești și s'a păstrat până astăzi sub forma *opcină* în Bucovina și în Moldova; cf. numirea topografică *Wybczinka* în Pocuția. Editorul Arhivului principilor Sanguszko îl explică greșit prin „gromadzkie pole, tłoka“ = câmp comun, clacă.

(8) Orig. ст[ѣ]жкн; editorul Arhivului Sanguszko citește стожкн și traduce greșit cu „kopce graniczne“ = movile de graniță; e maloros. стѣжка cărare, polon. ścieżka, ścieszka.

(9) Astăzi *Pistyń*, sat pe apa Pistyńka, spre nord-vest de Kossów.

(10) Боловцѣ și колунцѣ din orig. sunt două forme ale aceluiaș cuvânt, din cari cea dintâi e mai veche. *Volovul* (rus. Volovy) nu-l găsesc însemnat pe harta Statului major austriac; pare a fi un afluent al Voluiței, care e de sigur Wolica de astăzi. Un munte Wołowa se află la nord de Pistyń.

rile, cu câmpurile, cu arăturile, cu fânaţele, cu luncile, cu păşunile, cu apele şi cu izvoarele lor, cu râurile, cu păraele, cu fântânile, cu heleştaele, cu bălţile, cu mocirlele (1), cu toate apele curgătoare şi stătătoare, cu pădurile, cu dumbrăvile (2), cu pădurile negre (3), cu lemnele tăiate (4), cu stejerişurile, cu mestecănişurile, cu stupii din arbori (5), cu prisecile, cu tufişurile, cu sălciile, cu dealurile mari şi mici, cu văile şi cu loviştele de fiare şi de peşti. Acestea are să le stăpânească şi are să se folosească şi să se bucure de ele, volnic fiind să le vânză şi să le zălogească şi să le dăruească şi să le schimbe şi spre cel mai mare al său folos să le prefacă, el şi copiii lui şi urmaşii lui. Iar acest sat mai sus numit are să ne dea, după dreptul moldovenesc, veniturile ce ni se dau dela plaiuri, şi anume: de fiecare ţăran câte doi groşi leşeşti, bătuţi în Cracovia, pe fiecare an; de asemenea, mai sus numitul Vlad are să ne slujească, pentru acest sat, când vom aveà nevoie, cu o lance şi cu doi arcaşi. Tot aşà şi urmaşii lui au să ne facă mai sus scrisa slujbă, nouă şi urmaşilor noştri. Şi spre întărirea acestei cărţi a noastre, am poruncit să-i acăţe pecetea noastră. Şi aceasta s'a făcut la Sniatin, Joi în 31 August, la anii dela naşterea lui Hristos o mie de ani şi patru sute şi douăzeci şi patru. Şi această carte a ieşit din mânile lui Ivaşco subvistiernicul, şi a scris-o Vanco.

III.

Suceava, 1433—1443.

† Noi Iliaş Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al ţerii Moldovei, ne îndatorim în scris acestor pani (6) cari au venit la noi din ţara Litvei, în slujba noastră, mai sus numitului pan Stanislav din Vronovo, panului Paşco Albul, panului Micolai, panului Mihal şi altora cari sunt sau vor fi împreună cu dânşii, că făgăduim şi avem să le plătim leafă pe fiecare lună câte cinci grivne leşeşti de lance (suliţă), socotind grivna cu trei zloţi turceşti; iar pentru

---

(1) Acestea slujiau la immuiatul cânepii, care se cultivà pe atunci în mare cantitate.

(2) Orig. съ гаи, în documentele latine „cum gaiis"; гаи este germ. Hain.

(3) Orig. съ дѫбровами; în rus. дуброва înseamnă pădure deasă, pădure neagră, finsterer Wald (Pawlowski); în maloros. înseamnă şi pădure de stejar, stejeriş, sau simplu pădure (Želechowski).

(4) Orig. съ чащи; rus. чащá înseamnă crengi tăiate sau căzute, Reisig, în pl. gehackte Tannenzweige (Pawlowski).

(5) Orig. съ бортми; rus. борть înseamnă scorbură, Aushöhlung im Baume, de unde Waldbienenstock. Din борть vine rom. *bortă* (Miklosich, *Etym. Wörterbuch* şi Tiktin, *Rum. deutsches Wörterbuch*). Cf. doc. lui Şvidrigailo din 1433: з бортъным деревьем, cu arborii găunoşi (Sobolevskij şi Ptaszycki, Albumul citat la pagina următoare, No. 21).

(6) Orig. паношамъ; pol. *panosza* boier, bogătaş.

pagube chezăşuim. Cât pentru vreo oprcală (1) jurăm, jurăm cu sfinţenie, că o vom îndreptà, dacă, doamne fereşte, se va întâmplà cuiva. Deasemenea, dacă nu le vom plăti leafa şi pagubele, le dăm voie, lor şi celor ce-i vor însoţi pe dânşii, să ne ceară, să ne ocărască (2), să puie mâna pe neguţătorii noştri şi pe oamenii noştri, până ce ne vom împlini zapisul nostru. Iar dacă am zice ceva împotriva acestora, am zice împotriva cinstei noastre. Şi spre aceasta am dat scrisoarea noastră, cu pecetea noastră. Şi le făgăduim a le da şi hrana cailor, iar pagubele suferite (3) le vom plăti cu bani gata. Dat (4) în Suceava, Dumineca după sfântul *(numele sfântului e şters).*

*

Se ştia de mult că cel mai vechiu privilegiu cnezesc din Galiţia, acordat unui Român, este cel pe care Ladomir Moldoveanul (numit până acum Alexandru Românul) l-a obţinut dela ducele Vladislav de Oppeln la 1378 pentru câmpul Godle de lângă Bohuria (5). Contele Al. Stadnicki a pomenit de dânsul în monografia «Asupra satelor aşà zise româneşti» din Galiţia (*O wsiach tak zwanych wołoskich*, Lwów 1848), tradusă de d-l Hasdeu şi publicată în *Arhiva istorică*, tom. IV, Bucureşti 1867 (6). Acest privilegiu, scris în limba rusească, a fost editat de X. Liske, în transcriere cu litere latine şi după o copie din teka VIII a lui Naruszewicz, în *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej* (Acte dela oraşe şi dela ţară din timpurile Republicei polone), volumul VII (1878), No. 13. Originalul se află în muzeul principilor Czartoryski din Cracovia. O reproducere în heliogravură au publicat d-nii Sobolevskij şi Ptaszycki în albumul întitulat *Paleografičeskie snimki s russkich gramot, preimuščestvenno XIV věka* (Reproduceri paleografice după documente ruseşti, cu preferinţă din sec. XIV), St.-Peterburg 1903, No. 16.

---

(1) Orig. за ѧтъ; cf. maloros. нятство (vechiu ѩтъство) oprire, arestare, rus. ятіе.

(2) Orig. лаѧти a lătrà, a strigà, a ocărî; cf. germ. *schelten* în înţelesul juridic.

(3) Orig. ѕполъннъіе щкодъ: pagubele reciproce; cf. adj. maloros. упéльний de amândouă părţile, reciproc, şi paleosl. оу полъ pe jumătate.

(4) Orig. дат = sau lat. *datum*, sau rom. *dat*.

(5) Liske, l. c. mai jos, p. 23, pune data 1377, 26—31 Dech., pe cuvântul că în Galiţia anul se începeà cu Septemvrie sau cu Crăciunul şi că Sędziwoj (Sudivoj), făcut staroste de Cracovia la 1377, la 22 Dech. 1378 se află în Cracovia. Argumentarea nefiind convingătoare, am lăsat data originalului. — Vladislav de Oppeln (Opolczyk) administrà Galiţia între anii 1372—79 în numele regelui unguresc Ludovic, care a fost şi rege al Poloniei dela 1370—1382.

(6) Nu cunosc scrierea ceva mai veche a lui T. Czacki, *O litewskich i polskich prawach*, din care d-l Hasdeu a scos un resumat al acestui document pentru *Arh. ist.* I, 1, p. 153.

*

Textul de mai la vale este o copie făcută de mine după original la 1890; comparată cu reproducerea fototipică, ea se arată a fi în totul exactă.

Asupra importanței acestui act pentru studiul vechiului drept românesc nu mai e de nevoie să insistăm; ea se vede și din lucrarea recentă a d-lui R. Rosetti (1), asupra căreia am scris o dare de seamă în numărul din Fevruarie a. c. al *Convorbirilor Literare*. Fiind cea mai veche mențiune despre dreptul moldovenesc în Galiția și conținând unele amănunte ce nu se găsesc în documentele noastre interne, ea ne dă putința de a ne face o ideе preciză asupra privilegiilor ce se acordau cnejilor întemeietori de sate, în primele timpuri ale voevodatului moldovenesc. Căci este evident că, dacă un colonizator de sate din Moldova hotărà să-și încerce norocul în întinsele pustiuri ale Galiției de curând cucerite de regatul Polon (2), el nu se hotărà la aceasta decât asigurându-și cât mai ușoare îndatoriri față de noul suveran și cel puțin aceleași foloase pe cari puteà să le aibă în țara sa. Acì drepturile și îndatoririle cneazului erau cunoscute de toți și se înțelegeau dela sine: de aceea documentele interne nu le menționează anume. Intr'o țară străină însă, ele trebuiau să fie enumerate și garantate în scris de suveranul acelei țeri sau de mandatarii lui.

Am zis *dreptul moldovenesc*, nu *românesc*, și iată pentru ce. Traducerea lui «**ѧлдомиръ волошинъ**» prin «Alexandru Românul» e greșită, căci **волошинъ**, în limba Rușilor din Galiția și a Polonilor, însemnà «Moldovean». Cf. **драгѹи волошинъ** (= Drăgoi Moldoveanul) într'un document din 1404, Oct. 19, al episcopului Matei din Peremyšlь (*Akty južnoj i zapadnoj Rossii*, vol. I, p. 5) și **богѹшъ влашинъ** (= Buhuș Moldoveanul) în documentul din 22 Sept. 1452 al marelui principe litvan Șvidrigailo (ibid., p. 21). Drăgoi și Buhuș (Boguș) sunt evident Moldoveni ce se aflau în serviciu polonesc, unul în Peremyšlь, altul în Volodimir; cel dintâiu poate să fie identic cu Drăgoi vornicul (Draguy, Dragoyus marscalcus) care mijlocià tratatul de alianță între regele Vladislav Jagiełło și Mircea cel Bătrân la 1389 (Uljanickij, *Materialy*, p. 3) și care la 1387 jurà credință

(1) *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*, București 1906, p. 52 și urm.

(2) Galiția a fost cucerită de Cazimir cel Mare întâiaș dată la 1340, apoi la 1352, când Polonia și-a asigurat posesiunea ei printr'un tratat cu Litvania; ea a fost incorporată definitiv Regatului la 1387 de Vladislav Jagiełło. Măsuri de colonizare au început să se iea mai ales sub administrația lui Vladislav de Oppeln și s'au continuat în stil mare dela 1387 încoace.

regelui polon împreună cu domnul său Petru Mușatin (ibid., p. 2) (1). Cu nici un preț acești nobili Români nu puteau fi Munteni sau Ungureni (2).

Polonii și Rușii nu cunoșteau mai de aproape pe alți Români, afară de Moldoveni, a căror țară o numiau «Wołoska ziemia», «Wołosza», землкі волошьска (волоска) sau волохы. Țerii-Românești îi ziceau «Multańska ziemia» sau «басарабы, бесарабы» (lat. Bessarabia), adecă «Țara Muntenească» sau «Țara Basarabilor» : terminologie împrumutată dela Moldoveni. Consider deci greșită traducerea «Alexandru Românul» în loc de «Ladomir Moldoveanul» (Hasdeu, *Arh. ist.* IV, p. 5—6). Ladomir e un nume de origine slavă și n'are nimic a face cu Alexandru (3).

Și apoi, în sec. XIV și XV, Polonii și Rușii din Galiția n'aveau cunoștință de înrudirea Moldovenilor cu Muntenii și cu ceilalți Români. Noțiunea de «Român», în accepțiunea pe care o dăm noi astăzi acestui cuvânt, le erà necunoscută, cum le erà dealtmintrelea și Moldovenilor. Pentru aceștia, «Români» erau numai «Muntenii». Și aceasta până târziu de tot. Pe Românii din Transilvania și Ungaria îi numiau, cum îi numesc și astăzi, Ungureni.

Așà dar «волоськоѥ право» din privilegiul dela 1378 este «*dreptul moldovenesc*», identic cu «волоски закон» sau cu «земское право»= «dreptul moldovenesc» sau «dreptul țerii» din documentele interne. Pentru «волоски закон», vezi d. p. documentul din 1444 al lui Ștefan II (*Cronica Romanului* de epp. Melchisedec, I, p. 112); «земское право» se găsește mai des în documente, în expresia «подлѹг земскаго права, conform cu dreptul țerii» (4). **Волоское право** și земское право sânt dar termini identici.

In sec. XIV și XV, și târziu după aceea, «dreptul țerii» sau «obiceiul pământului» erà un drept provincial, «ein Landrecht», cum ar zice Germanii, un drept ce se exercità într'o singură țară, în

(1) La 1404, data documentului din Peremyšlь, nu-l găsim între boierii lui Alexandru cel Bun (Uljanickij, p. 15), pe când la 1392 și 1393 el se află între ai lui Roman (*Arh. ist.* I, 1, p. 18—19, și *Rev. p. ist., arh. și filol.* a d-lui Tocilescu, vol. VII, p. 368); cf. și doc. din 29 Iunie 1400 al lui Alexandru cel Bun (Acad. Rom.).

(2) Cf. şi костѧ калашннк la 1402 (Uljanickij, p. 12): un cunoscut boier moldovean, și *Arh. ist.* I, 1, p. 117: doc. moldovenesc dela 1603, în care locuitorii ce aveau dreptul să se aşeze într'o slobozie sunt înșirați în chipul acesta: „каре рѹс, нли мѹнтѣнѹ, нли ѹгрннѹ, нли срѫбен, нли влах", unde влах înseamnă fără îndoeală «*moldovean*».

(3) E compus din rad. *lad-* (cf. polon. *ładny* frumos) și din *mir;* vezi Miklosich, *Personennamen*, p. 283.

(4) Vezi d. p. *Arh. ist.* I, 1, p. 116 (1480).

cazul de față în Moldova. Despre natura acestui drept în celelalte provincii locuite de Români, Moldovenii sau că n'aveau nici o idee, sau, dacă o aveau, aceasta erà foarte vagă. N'aveau nici interesul să-l cunoască, căci nu se știu cazuri de Moldoveni cari să fi trecut în Țara-Românească sau în Ungaria, ca să întemeieze sate acolo. Pe când contrariul se constată.

Tot așà în Țara-Românească «dreptul țerii» erà numit «*drept românesc*, закон влашки». Cf. d. p. porunca dela 28 Iulie 1465 a lui Radu cel Frumos, în care se spune că țăranii ce vor paște vitele lor în munții mânăstirii Tismana au să plătească călugărilor taxele obișnuite în dreptul românesc, «іцо ест закон влашки» (I. Bogdan, *Despre cnejii români*, București 1903, p. 22).

Dreptul despre care vorbesc documentele galițiene dela 1378 și 1424 este așà dar dreptul moldovenesc. In ce constau, după acest drept, îndatoririle cneazului față de suveran? căci numai despre acestea vorbesc privilegiile polone de cari ne ocupăm.

In Galiția, îndatoririle cnejilor (kniaziones, sculteti, advocati) față de suveran constau de obiceiu *a)* în serviciul militar «cu un cal bun și cu arcul», când cneazul stăpâniâ un singur cnezat sau un singur sat, și *b)* în dări cari variau, după împrejurări și după vremuri, și cari se plătiau în natură sau în bani (1). Astfel Ladomir e obligat să slujească lui Vladislav de Oppeln cu trei sulițe, deci cu trei ostași călări, și să-i dea pe fiecare an câte doi groși mari (2) de fiecare cap de țăran liber (kmet), care se va așeză pe teritoriul pus sub jurisdicția sa (3).

I se cereau «trei sulițe», fiindcă teritoriul obținut de el erâ, precum se vede din descriere, foarte întins — astăzi sunt vreo cinci sate pe el — și foloasele ce puteà să tragă din el foarte mari.

Cam la acelaș serviciu și la aceleași dări se îndatorează un alt cneaz moldovean, Maxim-Vlad Dragosinovici, care primește la 1424 dela Șvidrigailo, principele de Cernigov, satul Cosovo cu mânăstire cu tot, pe apa Râbniței în ținutul Sniatinului, și două poieni pe apa Ceremușului, în acelaș ținut, deci tocmai la granița Moldovei din

(1) R. Rosetti, l. c., p. 62—63.

(2) In orig. câte doi groși lați (по два гроша широкаіа).

(3) Aceasta erà darea ce se plătià în Polonia pe la sfârșitul sec. XIV pentru un «łan», adică pentru pământul cultivat de un țăran; «łan»-ul aveà o întindere destul de mare, căci cuprindeà aproximativ 30 «Morgen» germane. Darea aceasta se stabilise la 1374 (F. Koneczny, *Dzieje Polski za Jagiellonów*, Kraków 1903, p. 13) și s'a numit în urmă «poradlne», adecă dare pentru plug, pentru pământ.

spre Pocuția. El aveà să dea pentru acestea, tot după dreptul moldovenesc (**подлѹг права волоского**), câte doi groși leșești pe an de fiecare țăran liber (**с каждого кмета по в грош[а] польских оу каждыи год**) și mai aveà să slujească cu o lance și cu doi arcași (**слѹжити конем а двѣма стрѣлци**), de câte ori principele aveà trebuință (1).

Amândouă aceste documente, atât cel dela 1378 cât și cel dela 1424, care a rămas necunoscut și lui Stadnicki și istoricilor noștri, sunt, în ceeace privește îndatoririle cnejilor din Galiția față de suveranii lor, izvoarele cele mai prețioase (2). Ele sunt cu atât mai prețioase, cu cât ne permit a face oarecari deducții și asupra îndatoririlor cnejilor și boierilor din Moldova față de domnii lor.

Darea de doi groși nu pare să fi existat în Moldova, cel puțin pentru timpurile vechi (sec. XIV—XV); cneazul adună pentru Domn dijma (desjatina) în natură, din roadele pământului, iar boierul erà scutit de ea. Dar pentru stăpânul unui cnezat, sau unei judecii, cum i se mai ziceà în Moldova, sarcina de a plăti fiscului doi groși, sau de a adunà dijma, nu erà mare. Această sarcină și-o răsplătià cneazul îndoit din veniturile ce i le aduceà crâșma și moara din sat, pe cari numai el aveà dreptul să le ție. Sarcina mai simțitoare erà slujba de lăncer, sulițaș sau arcaș, pe care, la orice apel al Domnului, cneazul trebuià să o facă în caz de răsboiu, în persoană sau printr'un om trimis în locul său. Și pe această slujbă

(1) Vezi Albumul citat al lui Sobolevskij și Ptaszycki, No. 20. Documentul acesta a fost publicat întâiu de Kostomarov în *Akty južnoj i zapadnoj Rossii*, vol. I (1863), No. 15, însă cu multe greșeli; apoi de Golovackij în *Pamjatniki diplomatičeskogo jazyka russkogo*, Lemberg 1867, No. 35, și în *Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków*, Lemberg 1887, vol. I, No. 29. Originalul se află tot în Muzeul Czartoryski din Cracovia.

(2) Am numit pe Ladomir și pe Vlad *cneji,* deși documentele de donațiune ale lui Vladislav de Oppeln și Șvidrigailo nu-i numesc așà, fiindcă, în ce privește pe cel dintâiu, nu poate încăpeà îndoeală că obținând un loc pustiu ca să-l colonizeze, il obținuse în condițiile cunoscute ale cnezatului românesc din Galiția, care e ceva mai vechiu decât an. 1378. Satul Cosovo, dimpotrivă, erà locuit, aveà și o mânăstire ce se ținea de el; din formula pertinentiae se vede că pământurile lui erau cultivate, probabil de un alt cneaz moldovean care le stăpânise înainte de Maxim-Vlad. Pe teritoriul acesta, în imediata vecinătate a Moldovei, trăiau atunci de sigur și Români pe lângă Ruși, poate mai mulți Români decât Ruși. — Formulele celor două documente dela 1378 și 1424 se deosebesc în câtva unele de altele; cel dela 1424 este aproape identic cu documentele de donațiune ale principilor litvani și ale regilor poloni către micii boieri de țară (земляне) din Volinia și Podolia, cari slujiau sub aceleași condițiuni ca și cnejii români; cf. d. p. documentele din 1394, 1399 și 1438 ale lui Vladislav Jagiełło și Șvidrigailo, pp. 17, 22 și 35 din *Archiwum książąt Sanguszków,* vol. I. Un astfel de boier erà la 1359 *Moldoveanul* Ștefan din Rybotycze „Щепанъ волошинъ рыботицкїи“ în Galiția: *Naukovyj Sbornik* I (1865), p. 186.

puneà Domnul mai mult preț, căci cu armata recrutată din cneji și din boieri își apără el tronul și țara.

A întrețineà un lăncer sau sulițaș pe picior de răsboiu, în sec. XIV și la începutul sec. XV, însemnà a suportà o cheltueală ca de 5—10 zloți pe lună, ceeace erà poate jumătate din renta anuală a unui sat mic, care se cumpărà și se vindeà pe atunci cu prețul de 50—100 zloți tătărești. Aceasta o deducem, cu aproximație, din prețiosul document rămas dela Iliaș, fiul lui Alexandru cel Bun, și păstrat în Arhivul Ministeriului de externe din Moscva. Nefiind datat, trebue să-l punem între anii 1433—1443, când Iliaș domnià sau singur (1433—1435) sau împreună cu fratele său Ștefan (1435—1443), ceeace este mai puțin probabil.

Prin acest document, Iliaș angajează în serviciul său patru mercenari din Litvania, pe «pan Stanislav din Vronovo, pan Pașco Albul, pan Micolai, pan Mihal și alții cari sunt sau vor fi împreună cu dânșii (1)», cu leafa de cinci grivne leșești pe lună pentru o lance, socotind grivna cu trei zloți turcești, ceeace face 15 zloți pe lună (2), plus hrana cailor. Dacă unui mercenar din Litvania i se plătià lancea cu 15 zloți pe lună, trebue să ne închipuim că un cneaz sau boier moldovean cheltuià până la 10 zloți pentru un lăncer, sulițaș sau arcaș, se înțelege în timp de răsboiu, căci în vreme de pace acești ostași se întorceau la coarnele plugului sau la trebile simple ale administrației de atunci.

Organizația militară este o parte foarte obscură din istoria țerilor noastre în sec. XIV și XV. Cu ajutorul acestor trei documente însă, și cu știrile precare din izvoarele polone ale sec. XVI, mai ales din Bielski care a luat parte la lupta dela Obertin, mi se pare că putem face următoarea încercare de reconstituire. Ea va păreà îndrăzneață,

(1) Erau cu toții originari din Volinia, căci Vronovo trebue să fie satul Voronovo (astăzi Woronowce) din această provincie, ținutul Cremenețului (rus. Кременьць, pol. Krzemieniec): v. doc. lui Witołd din 1420, în *Arhiwum ks. Sanguszków*, I, p. 25.

(2) Aceeaș leafă se plătià și în Galiția în prima jumătate a sec. XV. Astfel nobilii poloni trimiși în expediția din 1450 contra lui Bogdan II cer, conform hotărîrii dela Hotin din 2 Sept. 1450, ca regele să le garanteze leafa de cinci mărci de suliță: per quinque marcas ad unam hastam, secundum iura predecessorum serenitatis sue data. Lewicki, *Codex epistolaris saec. XV*, tom. III (Cracoviae 1894), p. 52. Cf. Uljanickij, *Materialy*, p. 77 (an. 1450): super hastam consuetum stipendium quinque marcarum. Această leafă (5 grivne sau 5 mărci de lance) se hotărîse pentru expedițiile afară din țară încă dela 1388. La 1425 o cereau stăpânitorii de moșii din Galiția, ca să poată merge în ajutorul lui Sigismund de Luxemburg împotriva Turcilor. F. Koneczny, l. c., p. 136.

se va vedeà însă că nu e lipsită de temeiu, deoarece concluzia la care vom ajunge se confirmă prin unele izvoare directe.

Să ne gândim că cnejii moldoveni slujiau Domnului, ca și cei din Galiția, de obiceiu cu un singur cal și mai totdeauna în persoană — cneji cari să-și plătească cnezatul în bani, în timpurile vechi, nu existau ; să ne gândim că unele sate aveau doi sau trei cneji, după cum erau împărțite în două sau trei judecìi, și că aceștia ieșiau cu toții la răsboiu; că boierii, cari stăpâniau mai multe sate și de obiceiu pe cele mai mari, scoteau câte doi sau trei călăreți de fiecare sat — erau de sigur boieri cari scoteau banderii de câte 50—100 de ostași (1); să ne mai gândim că Moldova aveà în sec. XIV și XV, când cuprindea Basarabia toată, cel puțin două până la trei mii de sate — satele erau atunci cu mult mai mici decât astăzi; să ne gândim la toate acestea și ne vom explicà acea puternică armată de cavalerie, care se puteà suì până la 10.000 de ostași (2) și care storceà admirațiunea vecinilor noștri, prin iuțeala mișcărilor și prin vitejia ei, în acelaș timp însă și prin simplitatea și rusticitatea ei: haine țărănești, paveze ușoare, șeli neacoperite, scări de stejar și sulițe fără flamuri, dar cu două vârfuri (3).

Afirmația Venețianului Mateiu Muriano, doctorul lui Ștefan cel Mare, în raportul său către dogele Leonardo Loredano, că Domnul Moldovei dispuneà la 1502 de 40.000 de călăreți și 20.000 de pedeștri, este de sigur exagerată (4), ca și cealaltă afirmație din acelaș raport, că hanul din Crimeia puteà să ridice 80.000—100.000 de

(1) Boierul Mihail din Dorohoiu aveà la 1437 peste 50 de sate; v. confirmația lor de Iliaș și Ștefan la 1437 Dech. 20 (orig. la Acad. Rom.). Logofătul Cupcici aveà la 1431 peste 20 de sate, câștigate toate numai prin slujbele sale „вьісл8жєніє“ (doc. din 1431 Iun. 15, la Acad. Rom.).

(2) La 10.000 evaluează și D-l N. Iorga armata de „boieri, curteni, viteji și hânsari“ cu care Ștefan a luptat la Podul Inalt și la Valea Albă. *Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 174. Cf. D. Onciul, *Ștefan cel Mare și Mihaiu Viteazul*, București 1904, p. 17; *Din istoria României*, București 1906, p. 30.—E interesant să constatăm că pe la 1439 un cunoscător al Orientului credeà că Țara-Românească, care erà ceva mai populată decât Moldova, ar puteà să scoată în răsboiu până la 15.000 de călăreți „des plus vaillans gens qui soyent au monde“. N. Iorga, *Floarea darurilor*, vol. II, No. 6, p. 89.

(3) Bielski, *Sprawa rycerska*, Cracovia 1569: extras de Hasdeu, *Arh. ist.* I, 2, p. 168—169, și raportul abatelui Ruggiero din 1568 către papa Piu V, ibid., p. 117.

(4) Hurmuzaki, *Documente*, vol. VIII, p. 37.—Raportul acesta s'a păstrat numai într'o copie din *Diarii* lui Marino Sanuto (IV, c. 329 t°—330 t°), de unde l-a extras întâiu C. Esarcu, *Ștefan cel Mare*, p. 91—94. Orig. s'a prăpădit într'un incendiu al palatului ducal la sfârșitul sec. XVI, precum ne comunică d-l R. Predelli, directorul Arhivelor Statului din Veneția. Se poate ca în original să fi fost 20.000 călăreți și 40.000 pedeștri; exagerația ar fi mai mică.

călăreți. Nu erau așà de mulți călăreții lui Ștefan; erau însă oameni viteji, cari nu apărau, ca mercenarii italieni din vremea lor, pe un stăpân ce le plătià leafă, ci-și apărau pe Domnul lor legiuit, avutul și țara lor. Armata erà atunci curat națională; lefegii aproape nu existau, și dacă-i constatăm din când în când, ca d. p. subt Ilias, ei par a fi fost chemați mai mult pentru garda personală a Domnului, sau ca instructori, decât ca să întărească toiul armatei.

In sec. XIV și XV cnezatul și boieria nu erau un titlu de noblețǎ, sau o slujbă de cancelarie, sau o sinecură cu venituri consacrate de vechime; cnezatul și boieria erau în primul rând o «slujbă militară». Domnul dedea feude vitejilor săi, ca aceștia să-l poată sluji în vreme de primejdie, să administreze țara și să împartă dreptatea în vreme de pace. Erà singurul mijloc posibil de a se apărà pe sine și de a apărà țara, în acele vremuri când nu aveam nici armată permanentă, nici buget al statului. Țăranul se hrănià cu lapte, cu brânză și cu pâine albă; cneazul și boierul nu trăiau în palate și nu consumau renta pământului în țeri străine: de aceea o adevărată prosperitate materială și, ca urmare a acesteia, o puternică expansiune națională au fost notele caracteristice ale acelei epoci fericite din istoria noastră.

* * *

Textele ce urmează sunt o reproducere minuțioasă a originalelor. Am ținut să le dau așà, fiindcă cele două documente rusești nu sunt publicate încă nicăiri cu exactitate diplomatică și fiindcă ele ne pot servi și la studiul formulelor din documentele vechi moldovenești. Transcripția cu litere rusești moderne a documentului din 1378 în Albumul lui Sobolevskij și Ptaszycki are câteva abateri dela original; astfel acești autori tipăresc: мы, есмы, добрымъ; есть, еши, его, ему, волоское; отъ; яко, широкая, княжѣнья, андрѣяшь, în loc de мъі, есмъі, добръімъ; ѥсть, ѥщи, ѥго, ѥмꙋ, волосьскоѥ; ѡт; ꙗко, широкаꙗ, кнѧжѣньꙗ, андрѣꙗшь. Pentru studiul limbii diplomatice din Moldova, în comparație cu vechile documente galițiene și litvane, constatarea acestor particularități ortografice nu e fără interes (1).

Cât pentru documentul dela 1424, el e tipărit în edițiile de până acum cu o sumă de greșeli cari denaturează, d. p. în ediția comi-

(1) In textul de mai jos n'am reprodus semnele ' și ¨ de deasupra literelor (ймѧ, ѿтца, etc., ѕпольскоѣ̈, велѹнꙁскоѣ̈, etc.), deoarece ele n'au nici o însemnătate și nu sunt nici consecvent întrebuințate.

siunii arheografice, tocmai înțelesul pasajelor interesante pentru noi. Astfel pasajul despre dările ce se iau «dela plaiuri» (с нолонинъ) e stricat prin lectura fără sens «исполнини», iar locul în care e dat documentul, Sn(iatin), e ascuns sub lectura ос....., în loc de сн.....=сн[ѧтинѣ]. Sunt greșeli și în lectura celorlalte localități (воволочь în loc de воловоrо, нѹстынѣ în loc de пѣстынѣ) și chiar a unor cuvinte comune, ca пьтичими în loc de поточьними.

Mai exactă este edițiunea lui Radzimiński din *Archivum książąt Lubartowiczów Sanguszków*, vol. I, No. XXIX, pp. 28—29. Locul este citit însă și aci ос...., în loc de листѹ din formula confirmării găsim жалованю, iar ortografia originalului nu e păstrată peste tot: edițiunea are ıa în loc de ѧ, ы în loc de ꙑ, -ний în loc de -їи, -ью în loc de -їю (d. p. вѣчностью), -ыем în loc de ьем (d. p. корчовыем), инсал în loc de исал, даеми în loc de даем, слѹжит în loc de слѹжити, монастыромъ în loc de монастыремъ, și altele.

Ediția lui Golovackij dela 1867 (v. și *Naukovyj Sbornik* pe an. 1866, p. 53—54) este o simplă reproducere a textului din *Akty južnoj i zapadnoj Rossii,* cu aceleași greșeli de lectură și cu aceeaș modernizare în ortografie și forme linguistice.

I.

Bohuria, 26—31 Dechemvrie 1378.

Во имѧ штца и сꙑна и свѧтого дѹха аминь. Божьєю милостью мꙑ кнѧзь володиславъ, опольскоѣ земли и велѹнъскоѣ земли и рѹскоѣ земли господарь и дѣдичь вѣчнꙑи землѧмъ тѣмъ, самодержець, кнѧзь веле[н], нашею доброю волею и нашимъ добрꙑмъ оумꙑшлѣнꙑємъ (1) то єсмꙑ вчинили, взозрѣвши на нашего вѣрного слѹгѹ, именемь рекѹчи ладомиръ волошинъ што же єсть намъ вѣрно послѹжилъ и єщи слѹжити бѹдеть, а про то про єго вѣрнѹю слѹжбѹ, дали єсмꙑ ємѹ годлѣ поле, што же лежитъ шт бохѹрѧ болше милѣ. То поле пѹстꙑнѧ, а тернавѹ рѣкѹ имивши с ѹбою стороною, оли же до верха рѣки тоѣ, и полѧ всѧ што сѹть по рѣцѣ той, и все то што коли кнѧжѣнꙑꙗ пѹстꙑнѣ с ѹбою сторонѹ, и шт бохѹрѧ лѣсꙑ и дѹбровꙑ, и шт ꙗрославльскоѣ волости пѹстꙑню, лѣсъ и добровꙑ и полѧ, што же коли єсть тамъ тоѣ пѹстꙑнѣ кнѧжѣнꙑꙗ. То все далъ єсмь ладомирови садити село оу волоськоє право. Ꙗ далъ єсмь ємѹ на вѣки и дѣтемь єго со всѣмъ обьѣздомъ и со всѣми границами, ꙗко из вѣка слѹша к той пѹстꙑнѣ, и шт бохѹрѧ и шт ꙗрославльскоѣ

(1) S'ar puteà cetì și оумꙑшлѣнꙑємь.

пустъинѣ, н (1) землею и с лѣсъі и з дубровами и сѣножатъми и сь рѣками и з болотъі и с ловищи и со всѣми оужитки што нинѣкн могуть бъіти, воленъ продати, воленъ замѣнити тако доброму ꙗко ѥсть самъ и со княжею волею. А с того имѣѥть князю служити трими стрѣлци; а осадивши, нс каждого кметѧ по два гроша широкаꙗ оу княжю комору давати на каждъін рокъ. А на то дали ѥсмъі грамоту нашю и печать привѣсѣли велебного князъства нашего. А при томъ бъіли и свѣдъци (2): панъ судивои староста кракувъскии, панъ анъдрѣꙗшь староста руский, панъ маршалко шофъ, панъ клѧвко, панъ микшикъ инъдриховъ съінъ, панъ мартинъ лютковъскии. А дана ѥсть грамота оу бохури, по божьюмъ нарожѣнъѣ тисѧчю лѣт и т҃ лѣт и сѣмъдесѧтъ лѣт и осмоѥ лѣт(о). А писалъ княжии писарь костько болестрашицкии. Оу вѣки, аминь.

Pecete in ceară verde, cu înveliş de ceară galbenă, atârnată la mijlocul pergamentului. Legenda nu i-am putut-o cetì şi nu se poate cetì nici din fotografie.

II.

Sniatin, 31 August 1424.

Бо имѧ божье аминь. Рѣчи которъінжь в часу бъівають, ажбъі не проминулъі съ проминучими часъі, подобно есть имѣлъі ли бъі приіти къ будущіон знаемости, ажбъі вѣчностїю листовъ бъілъі нотверженъі. Про тож мъі швитрикганло, инако болеславъ, з божьеи милости князь черниговскии и инъіх, на знамость то чинимъі сим нашим листом каждом(у) добром(у), нинѣшним и по том будущим сего ли[с]та чтучим и слухаючим, комуж будет того потребизна, аже взозрѣвше есмо на вѣрную службу нашего вѣрного слуги [н]а имѧ максима, инако влада драгосиновича, штож есть нам вѣрнѣ послужил и служити имѣет, даем и дали есмо ему с[е]ло на имѧ косово с монастъіремъ, на рѣцѣ на ръібници, оу волости снѧтинскои, а на рѣцѣ на черемоши двѣ полѧнѣ, бер[е]зово а жабье. А тако есмо ему дали (3), ему и его дѣтем и его нащадком и его намѣстком, тото первореченое село [съ] тъіми со всѣми пожитки штож здавна прислухают тамъ, ꙗко коли есть оу своих швъѣханъіх границах, долго и широко и ш[кр]угло, ꙗко оуѣхана к нему границѧ: шт рознова черес поле ноперек на оустье воловог(о) а на оустье ходосова, швчиною горѣ волуицѣ, подлѣ дубинъі, по нижнии конець дубинъі, на верхъ волуицѣ швчиною алиж до пасѣки, а швчиною

(1) Sob. şi Ptasz. cetesc н[зъ], se ştie însă că in cazuri de acestea з din нз sau с din нс dispare de multe ori.

(2) Sob. şi Ptasz. cetesc нсвѣдъцн.

(3) Urmează un loc şters sau ras ca de două cuvinte, pe care editorul Arhivului Sanguszko îl completează cu: вечно и непорушно.

поперек на ст[еж]ки, wвчиною wт п'ѣстъін'ѣ на верхъ воловц'ѣ. А тако ему даем и дали есмо: со млинъі, с полми, съ рольами, съ с'ѣножатми, [с]ъ луками, съ паствами, съ водами и съ ихъ истоки, съ р'ѣками, съ потоки, съ кръницами, съ ставъі, съ wзеръі, съ мочилъ[і, со] всакими текучими и стоачими водами, съ л'ѣсъі, съ гаи, съ дуброками, съ чащи, съ дубники, съ березники, съ бортми, съ пас'ѣками, с[ъ к]орчовьем, съ лозьем, съ горами и съ малъіми горками, съ долинами и съ ловъі зв'ѣриніъми и поточьними (1). Им'ѣет то держа[ти, оу]живати и пожвати, волен продати и заставити, wтдати, зам'ѣнити, на свои л'ѣпшии пожитки wбернути, wнъ и его д['ѣти и его] нам'ѣстци. А тое село нерворечeное им'ѣють нам давати подлуг права волоского тъіто доходъі штож с полонинъ [намъ дав]ают (2), а с каждого кмета по е̃ грош[а] польских краковского разу оу каждъи год; а так'ѣж нерворечeнъіи владъ им'ѣ[е]т [нам с того] села слѹжити к нашеи потребизн'ѣ копьем а дв'ѣма стр'ѣлци; и его нам'ѣсткове так'ѣж оуписаную службу им['ѣют служити нам] и нашим нам'ѣстком. А на потвержѣние том[у] нашем(у) листу, казали есмо привѣсити нашю печат. А то са стало оу сн[атинѣ] (3), у четвергъ августа ла̃, под л'ѣтъі розтва христова тисач(а) л'ѣтъ и у̃ л'ѣт и к̃ четвертого л'ѣта. А тот лист вышол.... [и]з рукъ ивашка подскарбего. А псал ванко.

III.

Suceava, 1433—1443.

✝ Мъі ильашь воевода, с божа (4) милости господарь земли молъдавьскои, записѹемъ са тъімъ паношамъ, што к намъ з литкъі приехали на нашю слѹжбѹ, прежеречeномѹ (5) панѹ станиславѹ з вронова, панѹ пашькѹ б'ѣломѹ, панѹ миколаю, панѹ михаловн, инъшимъ ежь сѹть с ними и бѹдѹдь (sic), ежь имаемъ и слюбѹемъ имъ жолъдъ платити на каждъи м'ѣсаць по е̃ (6) гри-

(1) *Akty juž. i zap. Rossii* are пьтичими; în fotografie se vede însă clar поточьними; lectura cea dintâi ar fi nepotrivită şi ca sens, căci пьтичими se cuprinde în noţiunea mai generală зв'ѣриніъми.

(2) *Akty juž. i zap. Rossii* are исполиня....ю; în orig. se vede bine с по̂линъ... ают̃, ceeace am completat с полонинъ намъ давают; исполиня nu dă nici un înţeles. Полонина e bulg.-serb. планина plaiu; plaiurile erau locurile preferite pentru păşune de păstorii români.

(3) *Akty juž. i zap. Rossii* are ос....; în orig. se distinge bine с şi o parte din н. Cuprinsul documentului arată şi el că acţiunea s'a petrecut la Sniatin, în apropierea căruia se află satul Cosovo.

(4) Se poate ceti şi: с б(о)га милости; б(о)жа e formă maloros., din божьıа.

(5) Cuvânt superfluu, introdus aci din greşeală.

(6) Inainте de е sunt trei puncte prelungite: по : · е; între punctul din urmă şi celelalte două se distinge o linie foarte subţire, aşà că numărul întreg pare a fi не̃, adecă 55. Nu poate fi însă decât е̃ = 5, căci suma de 55 grivne ar fi exorbitantă.

венъ лѧдьскихъ на копье, и злотъіе по три тѹрецкие за гривнѹ; а за щкодъі стоимъі. И слюбѹемъ за ѧтъ, скѧто слюбѹемъ, въіправитъ его, богъ не даи, ачь въі сѧ комѹ пригодило. Я такъ же коли бъіхомъ имъ жолъдѹ не поплатили (1) и щькодъ, тогдъі имъ поволеваемъ, и тъімъ што сѹть с ними, насъ оупоминати, намъ лѧти, нашихъ бѹицехъ брати, нашихъ людехъ, до коли свои записъ шт нихъ въіправимъі. Я коли бъіхомъ противъ томѹ молъвила(и), то бъіхомъ молъвили противъ нашеи чти. Я на то дали есмъі нашь листъ с нашею печѧтью. И стравъі имъ слюбѹемъ дати ихъ конемъ, а ѹполъінъіе щкодъ (2) готовъіми пѣнѧзми заплатити имамъі. Дат (sic) оу сочѧвѣ (3), оу недѣлю по свѧт[омъ] (urmează un cuvânt șters).

Pecetea cea mică roșie s'a pierdut și a rămas numai invelișul de ceară galbenă, acățat de o fâșie de pergament. — Scrisoare urită și neobișnuită in diplomele domnești din vremea aceea.

---

(1) Orig. поплатити.

(2) Ortografia aceasta se mai întâlnește in documentele moldovenești, d. p. in următoarele două, tot dela Iliaș, din 1437: щкодѹ (I. Bogdan, *Documente moldovenești în arhivul Brașovului*. București 1905, p. 20), щкоды, щкодь (Uljanickij, p. 52—53).

(3) Orig. сачѧвѣ.